

הערות והארות

הערות והארות על סדר הפסוקים

פרשת קדושים

קדושים תהיו

בחלקה הראשון של פרשת קדושים הצטוונו בפרשת הקדושה, הכוללת כ 50 - 60 מצוות שונות. רבות מן המצוות אינן ייחודיות לפרשתנו, אלא נכפלו במקומות שונים בתורה, בעיקר במשפטים ובכי תצא.

על פי דרך הגר"ל מינצברג¹ נראה להגדיר כך: המצוות שבפרשת משפטים ובעשרת הדברות הינם מצד החיוב המשפטי שלא להזיק את חברו. המצוות שבפרשת קדושים הינם מצד קדושת האדם עצמו. המצוות שבפרשת כי תצא [ושאר חומש דברים] הינם מצד החיוב לשקוד על תקנת חבריך².

בסעיפים הבאים נדגים לגבי מספר מצוות את העקרונות הנזכרים.

****

איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט ג)

בעשרת הדברות הצטוונו על כיבוד אב ואם, ובפרשת קדושים הצטוונו על מורא אב ואם. כיבוד עיקרו במעשה חיצוני ומורא עיקרו בלב. החוב המשפטי כלפי ההורים הינו לכבדם בכבוד המגיע להם, התביעה מן האדם עצמו היא שיהיה אדם בעל רגשות נכונים, ויירא בליבו מן אמו ואביו.

****

לעני ולגר תעזב אתם (שם י)

מצוות מתנות עניים נכתבו בקדושים ובאמור ובכי תצא. בקדושים ובאמור הלשון היא "לעני ולגר תעזב אתם", בכי תצא הלשון היא "לגר ליתום ולאלמנה יהיה" (דברים כד, יט - כא). בקדושים ובאמור ההדגשה הינה על העזיבה, שהאדם לא יהיה קמצן המחזיק בכל פירור ואינו נותנו לעניים. בכי תצא ההדגשה הינה על הדאגה למסכנים, שצריך לדאוג שתהיה להם פרנסה.

****

לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (שם יא)

בעשרת הדברות הצטוונו בקצרה "לא תגנובו", שבפשוטו מדבר על גניבת ממון כמו כאן, וכפירוש ראב"ע. בעשרת הדברות תוכן הציווי הוא לא להזיק את חברו, בפרשת קדושים תוכן הציווי הוא שהאדם לא ישחית נפשו לגנוב. לפיכך מפרטת התורה כאן כמה סוגי גניבה, שכל אחד מהם הינו השחתה אחרת בנפש³.

הרב אליהו סולוביצ'יק במאמרו "הרבי ר' לייב" מספר כך:

"לתורתו של רבי לייב התוודעתי לפני שנים דרך חבר, שלבקשתו 'למדני תורתך על רגל אחת', שנה לו רבי לייב: "הרמב"ם אומר שאסור לגנוב כי הגניבה משבשת את סדרי העולם, ואני אומר שאסור לגנוב כי אתה ואני יודעים ומרגישים שאסור לגנוב, ואיך זיל גמור". במלים אחרות, נדמה שאפשר לומר שעיקר תורתו של רבי לייב מבוססת על אספקלריה שלו שצלם

³ בדרך אחרת ניתן לפרש כי כל הפסוק של איסורי הגניבה בפרשתנו הינו הקדמה לפסוק שלאחריו: "ולא תשבעו בשמי לשקר וְחַלְלַתְּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְקֹוֹק", שכן בפסוק השני בולט ההקשר לענייני חומש ויקרא.

¹ בן מלך, בראשית א, מאמרי מבוא, מאמרים ג ד.

² ההגדרות מתאימות למצוות שבין אדם לחברו, ובאופן דומה יש להגדיר את המצוות שבין אדם למקום.

רבעי – דין מעשר שני על כל הכרם

כתוב בתורה בפרשת ערלה ורבעי:

וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל
וְעַרְלַתְּם עֲרַלְתוּ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם
עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל: וּבְשָׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פְּרִי
קֹדֶשׁ הַלְוִיִּם לָהּ: וּבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת
פְּרִי לְהוֹסִיף לְכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

(ויקרא יט, כג – כה)

חז"ל דורשים גזרה שווה 'קדש' – 'קדש' למעשר שני, ודינים רבים נלמדים ממעשר לרבעי ולהיפך.

מצאתי בס"ד דיוק בפסוק הרומז לפי פשוטו לכך שרבעי הוא בעצם דין מעשר שני על כל הכרם / שדה.

בפסוק כ"ג כתוב 'פריו', בפסוק כ"ה כתוב 'פריו', ואילו בפסוק כ"ד כתוב 'כל פריו'.

הרי זה כאילו בא הכתוב לומר, ברור שבשנה הרביעית - כבכל שנה - חלק מהפרות הם קדש הלולים לה' (מדין מעשר שני), ולא באה תורה כאן כי אם לחדש שבשנה הרביעית, בשונה מן השנה החמישית והלאה - כל הפרות הם קודש הלולים לה'.

מדיוק זה ניתן להבין שדין מעשר שני ורבעי שווים לכל ענייניהם. וכל ההבדל הוא, שבעוד מעשר שני חל רק על עשירית מן הפירות, דין רבעי חל על כל הפירות.

הרב צבי ישי דמן

ירושלים

האלוקים שבאדם הוא רגשותיו ותחושותיו הפנימיות. התורה מכוונת את האדם לטפח את רגשותיו הנעלות, לשמור על טהרתם ולהקפיד על איזון תמידי ביניהם."

לדרכינו אלו ואלו דא"ח. בעשרת הדברות ובפרשת משפטים תוכן המצוות כדרך הרמב"ם, ואילו בפרשת קדושים תוכן המצוות כדרך ר' לייב⁴.

****

לא תלין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֹּקֶר (שם יג)

ובכי תצא: "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבֹא עָלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלֶיךָ הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יִקְוֶה וְהָיָה בְּךָ חֶטָּא" (כד טו). כאן ההדגשה שהאדם צריך להיות בעל מעלה שאינו יכול להלין אצלו שכר של הפועל, שם ההדגשה שצריך לדאוג לפועל המסכן ולשלם שכרו.

****

לא תְקַלֵּל חֵרֶשׁ (שם יד)

ואילו במשפטים: "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְעַמֶּךָ לֹא תֵאָר" (שמות כב כז). שם נאסרה העוולה הנעשית למתקלל, ואף הריסת סדרי המשפט על ידי הזלזול בכבוד הדיין והנשיא⁵. כאן נאסרה השחתת נפשו של המקלל, ולפיכך הודגש כי האיסור חל אף בחרש שאינו שומע ואינו ניזוק.

הרב חיים מצגר

רמת שלמה ירושלים

****

אמור

אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדִרְתָּם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם... (ויקרא כא, טז)

"דִּבֶּר אֶל אֶהְרֵן וְאֵל בְּנָיו וַיִּנְזְרוּ מִקֹּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל..." (ויקרא כב, ב)

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהְרֵן..." (ויקרא כא, א)

"וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דִּבֶּר אֶל אֶהְרֵן לֵאמֹר

⁵ "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל" מתפרש על דיין, כדעת ר' ישמעאל שהלכה כמותו (סנהדרין סו ע"א, רמב"ם סנהדרין פכ"ו ה"א).

⁴ אין מכוונתנו להציב חכם בן דורנו אל מול הרמב"ם, אלא שבתיאור הנ"ל מצאנו המחשה לרעיונות השונים שמצאנו בתורה עצמה.

****

**וְשׁוֹר וְשָׂה שְׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַעֲשֶׂה אֶתְּךָ וְלִנְדָר
לֹא יִרְצָה (ויקרא כב כג)**

מקרא זה התפרש במסורת חז"ל² בדרך הדרש ולא בדרך הפשט. פשוטו של מקרא הוא ששרוע וקלוט הינם מומים קלים, ולפיכך כשרים לנדבת שלמים ופסולים רק לנדר. מדרש חז"ל הוא ששרוע וקלוט הינם ככל המומים³, ופסוקנו מתפרש שמותר להקדישם לבדק הבית [נדבה] ואסור להקדישם למזבח [נדר]. ראה רמב"ן שטרח למצוא כיצד הדרש יכול להתפרש [בדוחק] בפשט.

מדוע פשוטו של מקרא נכתב בצורה מטעה? במאמרנו בקובץ הקודם הראנו כי לעיתים המקרא מתפרש כפשוטו לשעתו וכמדרשו לדורות. ציינו כדוגמה את דברי הנצי"ב בפרשת שילוח מחנות (במדבר ה), וכעת נוסיף כי הנצי"ב ציין כדוגמה את פירוש הגר"א לעבודת יוה"כ (ויקרא טז).

תמיהתנו יכולה להתיישב על פי הדרך הנזכרת: בדור המדבר היה מעין חיוב להקריב קרבנות נדבה, בכך שנאסר לשחוט בהמה לבשר תאוה⁴. לפיכך לא החמירה התורה בדיני הנדבה והתירה להקריב שרוע וקלוט לנדבת שלמים. מה שאין כן לדורות אין כופים את האדם לנדוב קרבנות, ולפיכך אם בחר לנדוב צריך הוא להקדיש דווקא מן המובחר ולא שרוע וקלוט.

**הרב חיים מצנר
רמת שלמה ירושלים**

יש לעיין בהפרשה הראשונה באמור מתחילה אמור אל הכהנים [בלי אהרן], והפרשה השניה [שפותחת ב"וידבר ה"] מתחילה ב"דבר אל אהרן איש מזרעך", והשלישית "דבר אל אהרן ואל בניו".

ונראה לבאר את השינוי כך: בהראשונה מדברת רק לבניו כיון דנתייחד דיבור אליו בהמשך והכהן הגדול מאחיו. והשניה מדברת אליו 'איש מזרעך' ולא כוללת אותו, כיון דהוא לא היה בו המומים האלה וחלקם שייכים רק כשנולד איתם, לכן מתייחס רק לדורות הבאים. והשלישית, נוגעת גם לאהרן שלא לאכול קדשים בטומאה, נאמר כמובן 'לאהרן ולבניו'.

עוד נראה, שסדר הפרשיות הוא בדרך לא זו אף זו. דמתחילה נאמר שלא להיטמא דאין זה מכבוד הכהונה להיטמא למתים. ואח"כ לא לישא נשים פסולות, דזה תוספת דרגה. ואח"כ לא להקריב כשיש בו מום, דהוא לא עשה איזה עול רק נולד כך או שנחלה בהמשך חייו, ואפ"ה לא יקריב. ואח"כ דין שלא לאכול בטומאה ואע"פ דאין הטומאה חסרון בעצם דיכול ליתהר מזה, אפ"ה כביכול מאבד את כהונתו בימי טומאתו.

בסדר המומים: כתב הרמב"ן¹ דהמומים נאמרו בדרך לא זו אף זו, ע"ש. ונראה להוסיף על דבריו את הפרשה 'של שור או כשב וכו' דהתחדש שם פסלות בזמן היינו הדין של שמונה ימים והדין של אותו ואת בנו, והדין של תודה נראה שנכתב כאן כאחד מדיני הזמן של הקרבן.

**הרב שמעון אייזנברג
ישיבת מיר**

בהר

'ביום ההוא' נדרשו להלכה בידי חז"ל (חולין קלט ע"א, ערכין כד ע"א), אולם הדרש אינו מסביר מדוע הדגשת יום ההערכה נכתבה דווקא לגבי שדה מקנה.

וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּךָ בְּיוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לָהּ (ויקרא כז כג)

בגאולת שדה מקנה מודגש כי הפדיון צריך להתבצע 'ביום ההוא' - ביום ההערכה. התיבות

¹ כב, כג.

² תו"כ כאן, צוטט במסכת תמורה דף ז ע"ב וברש"י כאן.

³ ואדרבה, במסכת תמורה דף יז ע"א איתא שמסברא יש

חומרא מיוחדת לשרוע וקלוט שהינם פסול הגוף.
⁴ כפשוטו של מקרא ויקרא יז ודברים יב, וכדעת ר' ישמעאל חולין טז ע"ב.

שבועות תשע"ז מילון ז

אין הדבר כן. שהרי שדה אחוזה נפרדה לפי מחיר קבוע של זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, ומחיר זה נחלק לפי שנות היובל – מחיר קצוב לכל שנה. אין המחיר מתחלף מיום ליום, אלא קצוב לכל השנה, ואין הפרש בין הפודה בחשוון לפודה בסיוון. וכך שנינו במסכת ערכין (פ"ז מ"א): "אין מחשבין חדשים להקדש".

הרב חיים מצנר
רמת שלמה ירושלים

נראה כי שדה מקנה הוא הדבר שמחירו עשוי להיות שונה מיום ליום. הלא היובל מתקרב והולך, ובכל יום יורד מחיר השדה. עקב כך הזהירה התורה לתת את הפדיון מיד ביום ההערכה.

שמא תאמר, אף שדה אחוזה מחירו יורד מיום ליום, ומדוע לא הזהיר התורה לתת דמיו 'ביום ההוא'?

ספר במדבר

ככלי שרת של הכלי הראשי ומתייחסים לאביהם, בשולחן כתיב "קערותיו וכפותיו"1 וכו', במנורה כתיב "גביעיה כפתריה"2 וכו' ובמזבח כתיב "ויעיו ומזרקתיו"3 וכו', עיי"ש.

ויש לבאר דבשעת העשייה של הכלים, ודאי שכל תשמישי הכלים מתייחסים לאביהם, אבל בשעת המסעות פרשו על השולחן בגד תכלת, ועליו נתנו את שאר כלי השולחן ועליהם פרשו בגד תולעת שני, וכן במזבח הנחושת פרשו עליו בגד ארגמן, ועליו נתנו את שאר כלי המזבח, ולכן עתה אינם מתייחסים לאביהם כיון שמופרדים הם.

ואילו במנורה מבואר בפסוק שכיסו את המנורה בבגד תכלת יחד עם כל כליה, ולכן מיוחסים כלי המנורה אחר המנורה, מפני שאינם מנותקים ממנה.

אבל היא גופא צריך ביאור, מדוע במנורה דווקא היו עמה כל כליה אפילו בשעת המסעות.

וראה בכתוב בפרשת עשיית המנורה שמפורש "כבר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה"4, הנה שעשו גם את כליה מאותו הכיכר, וא"כ ממילא יש חיבור ביניהם וכאחד ייחשבו. וכ"כ עיי"ש ברש"י. אמנם עיין רמב"ן (שם) שדן בזה האם כל כלי המנורה היו מן הככר.

הגאון ר' נחמן טוקר זצ"ל
ראש ישיבת חברון – כנסת ישראל

כלי שרת של כלי המשכן

"ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערת ואת הכפת ואת המנקית ואת קשות הנסך... ופרשו עליהם בגד תולעת שני" (במדבר ד, ז)

"ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל כלי שמנה..." (ט)

"ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וכסו אתו במכסה עור תחש... ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש ונתנו אל בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור תחש ונתנו על המוט". (יא-יב)

את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן: ונתנו עליו וכו' את המחלת את המזלגת ואת היעים ואת המזרקת כל כלי המזבח" (יג-יד)

הנה מבוארים עניני נשיאת המשכן, ומצינו הבדל בנשיאת כלי השרת של חלק מן הכלים, דבכלי השולחן מתוארים הכלים בפני עצמם 'את הקערות ואת הכפות' וכו', וכן במזבח הנחושת 'את המזלגות ואת היעים' וכו', ואילו במנורה בהזכרת שמות הכלים מתייחסים הם למנורה 'ואת נרתיה ואת מלקחיה' וכו', וצ"ב מאי שנא.

ובאמת בפרשת תרומה בציווי העשייה של הכלים, כשמוזכרים הכלים אין שינוי בין הכלים, ובשולחן ומנורה ומזבח הנחושת מוזכרים הכלים

³ שם כז, ג.
⁴ שם כה, לט.

¹ שמות כה, כט.
² שם לא.

החלק השני מתאר את צידם של ישראל אשר נשיאיהם באים כנציגי העם להקריב קרבן לפני ה', וזוכים שתתגלה שכינתו אל משה נביאם מבין שני הכרובים.

מעשה מובן מדוע הסדר אינו כרונולוגי: אין משמעות לנשיאים כנציגי העם לפני שהקב"ה יסכים למינויים כנציגי העם. רק לאחר שהסכים הקב"ה לראותם כנשיאים התגלה שחונכתם נחשבת כחונכת העם.

המדקדק ימצא כיצד המצוות שבכל חלק מקבילות לרעיון המרכזי שבו, ולא נוכל להרחיב בעניין במסגרת זו.

נעיר רק כי שלושת המצוות שבסיום החלק השני הינן בסדר כהן לוי ישראל: העלאת הנרות, טיהור הלויים והקרבת הפסח.

הרב חיים מצגר
רמת שלמה ירושלים

סדר פרשיות במדבר נשוא בהעלותך

הפרשיות הראשונות בספר במדבר אינן מסודרות בסדר כרונולוגי. החלק הראשון של החומש פותח בא' אייר, במניין בני ישראל ובחלוקת דגליהם, ממשיך במניין הלויים ותפקידיהם, ומסיים בקבוצה של חמש מצוות: שילוח מחנות, גזל הגר, סוטה, נזיר ברכת כהנים. החלק השני של החומש חוזר לא' ניסן, בחנוכת המשכן על ידי נשיאי ישראל, ממשיך בתיאור נבואת משה הנשמעת אליו מבין הכרובים, ומסיים בקבוצה של שלוש מצוות: העלאת הנרות, טיהור הלויים וכפרתם בקרבן, פסח ראשון ושני.

נראה כי שני החלקים מתארים את שכינת הקב"ה בעמו כמלך בגדוד ואת תוצאותיה של מציאות זו, כל חלק מכיוון שונה. החלק הראשון מתאר את צידו של הקב"ה הבא לשכון בעמו ומסדרם סביב אליו, נותן להם תפקידים וממנה להם נשיאים.

שבועות

והמשותף לברית משפטים והר עיבל הוא ששם נכרתת הברית בין ה' לישראל, והרי שבכל מעמד כריתת ברית אוכלים שלמים. כדרכו של עולם שאוכלים סעודה משותפת כשעושים חוזה, וכמבו' אצל יצחק ואבימלך [ואולי גם אצל אברהם זה בכלל נתינת צאן ובקר לאבימלך]. וסעודה משותפת עם ה' היא לשמוח לפניו בזבחי שלמים, שהבעלים אוכלים משולחן גבוה את שהם עצמם הביאו לאותו שולחן. [ואמנם שלמי ציבור קדשי קדשים הם ובחגיגה ו. א' ששלמים שקרבו בברית חורב הם שלמי חגיגה, אולם אלו פרטי הלכות בשלמים של הציבור, אבל העיקרון שהציבור הקריב שלמים שווה בכלם].

וא"כ בחג השבועות שמקריבים זבחי שלמי ציבור, הרי הקרבן הוא על ברית זו, והיינו על מתן התורה.

הרב משה גרינהויט
ירושלים

רמז לברית מתן תורה

עצרת יום שניתנה בו תורה, אולם במקרא לא נתפרש, וגם לא מצינו פרט בהלכות החג שמתייחס למתן התורה. נראה לרמז בו:

נצטוו ישראל להביא עם הביכורים זבחי שלמי ציבור. ואם נעיין היכן הקריבו עוד שלמים בציבור. הרי נמצא בג' מקומות: בחנוכת המשכן בפרשת שמיני, בברית שבס"פ משפטים כתוב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ובהר עיבל ככתוב בפ' כי תבא והעלית עליו עולות לה' אלקיך וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני ה' אלקיך.

ולבדם אין שלמים בציבור בשום זמן נוסף.

וכאן השלמים ושתי הלחם הם מגוף היום, שהרי נאמרו בפ' אמור ולא בפ' פנחס עם קרבנות המוספים.